

FEHÉR KÁLMÁN PETŐFI- ÉRTELMEZÉSEIRŐL

Fehér Kálmán e kötetben olvasható verseinek zöme Petőfi Sándor születése százötvenedik évfordulója ihletében született, a versek kötetbe gyűjtve azonban a költő halálának százötvenedik évfordulója alkalmából jelennek meg. „Petőfi-korú” versek tehát ezek a Petőfi-értelmekek, Petőfi-értések és Petőfi-értékek, ahogyan ezeket a választott hármast kötetcím hirdeti.

Nyereség lett volna huszónhét évvel ezelőtti megjelenésük is, hiszen az irodalomtörténeti figyelem az első közléseket az *Új Symposion* lapjain nemcsak figyelte, hanem kommentálta, majd a Fehér Kálmánról készített leírásba is beépítette, mondván, hogy Fehér Kálmán Petőfi-értelmezései a kísérletező költő műveinek jelentős állomását képezik, de azt is hozzá kell tennünk ehhez a minősítéshez, hogy költőnk a Petőfi-értelmezések verssorozatát ki nem kerekítve költőként elhallgatott, és több mint húsz év után jelentkezett ismét, immár nem csupán egy vers erejéig, ahogyan az 1981-es *Kantáta a szabadságról* című műve bizonyítja – hallgatása kivételeként. Ezekről a homályban maradt elhallgatási okokról például az *Új Symposion* bibliográfiája nem beszél, de tükrözi Fehér Kálmán költői némaságának a tényét, holott egymás után kilenc számban versfürtökben jelentek meg a *Petőfiért* összefoglaló cím alatt a versértelmezések, az elsők az *Új Symposion* 74., az utolsók a 82. számban, 1972–1973-ban. Arra vállalkozott Fehér Kálmán ezekben a rendhagyó költeményekben, hogy mintegy megismételve Petőfi egykori költői gesztusait úgy közeledjen az adott témához (egy-egy Petőfi-vershez), ahogy ma a költő tárgyához közelíthet. *Ti szavakra figyeltek?* című különös kronológiájában az 1849. október 6-át követő dátumsor után Radnóti Miklós 4. *Razglednicájának* német nyelvű versmondátát írja fel.

A legváltozatosabb költői eljárásokkal hajta végre költői intervencióit a Petőfi-versekben. Van verse, köztük a legnagyobbak is, amelyeket a próza nyelvére ír át, tartalmat mesél, mintha gyermek olvasná őket: a verseket mintegy költői ékeiktől megfosztva, költői eljárását mintegy visszájára fordítja (*Pató Pál úr, A puszta, télen; János vitéz*). Valójában a Petőfiétől különböző más koordinátákat látunk bennük, ilyen módon a Petőfi-vers eredeti alaphelyzetének nemcsak új minőséget kölcsönöz, hanem mint a *Pató Pál úr* esetében, Petőfi szatírját mintegy hatványozza, s új fogalomtárból kölcsönöz díszeket, amikor például azt írja, hogy „nem a ruha teszi az embert, hanem az objektív körülmények: a termelési viszonyok és a termelőerők”. A farkasoknak pedig *A farkasok dala* átiratában az a vigasztaló, hogy „szabadon választottak”. *A nép nevében* címűt pedig annak a korszaknak a körülményeihez hasonlítja, értelmezéseit egyenesen forradalmasítja, amikor a „most és nem majd” mondatot írja le. *A szbadsághoz* című vers pedig a *Piroska és a farkas* című mesének nyelvi fordulataiból épül fel. Tud gunyoros is lenni jelenének ferdeségeire mutatva. Arra a kérdésre például, hogy „Ó, hol vagy Petőfi Sándor” – ezt feleli:

*csak balra
egy mellékutcából
zsákutca
ulica Petefi Šandora.
(Vérités de raison III.)*

A demokrácia szóból képverset készít *Rajzszög* címmel. Különböben a betűvers egyik legkedveltebb kifejezési formája, mint aki úgy akar modern lenni, hogy a vizuális költészet vívmányaival gazdálkodik. Hadd jegyezzük meg, hogy a *Papírtigris* című, e kötetben szereplő képverse megjelent a képversek nagy antológiájában (*Képversek*. Bp., 1984) a *Papírsárkány* cíművel egyetemben. Úgy tetszik, arra vállalkozott, hogy megismételve Petőfi egykori költői merészségeit, úgy közeledjen az adott témához, ahogy ma a költő közeledhet, s ahogy ma Petőfi is közeledne, mint közeledett például Illyés Gyula egyetlen vers erejéig, amikor *Újévi ablak* című, első közlésben a *Híd* borítóján megjelent versét szerkesztette meg. S ha Petőfi nonkomformista volt a maga idejében, ezek az értelmezések is nonkomformisták, formabontók, tiszteletlenek, így szerevezve érvényt a modern költő átértelmező igényének. Egyik

legfigyelemreméltóbb verse a *Falvédő* című. Petőfi híres *A Tisza* című költeményéből az ugyancsak leghíresebb sort ragadta ki, és a sor *e* hangja a mondat („Mely nyelv merne versenyezni véled?”) kifutópályáján a hangsalak, amely egyúttal falvédőt is mintáz, ahogyan egykori paraszt-asszony szál- és keresztöltéseivel varrta volna. E verssel kél versenyre az *Érintkezés* című, amely ábraként írja fel szemünk ekránjára a Petőfi-sor jelentését, s nem Petőfihez akar hasonlítani, hanem Petőfi sorait („Domboldalon angyalom reszket a folyó ringatja a napot dobogását hallgatom”) vonja a modern vizuális élmény és költői tapasztalat körébe, átminősítve a *Rózsabokor a domboldalon . . .* című Petőfi-vers képeit és dallá vált sorait.

Végezetül hadd emlékeztessünk a *Cifra világ* című záróversére, a kötet kiemelkedő darabjára, valamint a Fehér Kálmán-verseken végighúzódo polémiára is, amikor állítja, „itt nem alszik” és „itt nem néma a költő”!

Nem ártott ezeknek a verseknek az elmúlt majd három évtized. Ma is frissek, gondolatébresztőek, élményt nyújtóak, mint voltak akkor, amikor huszonhét évvel ezelőtt a költő modern szenzibilitását dicsértük.

BORI Imre